

کسب و کار

در
نظام اقتصاد اسلامی

مجید نظری

۱۳۹۰

سرشناسه	: نظری، مجید، ۱۳۴۶
عنوان و نام پدید آور	: کسب و کار در نظام اقتصاد اسلامی / مجید نظری
مشخصات ظاهری	: ۲۶۴ ص وزیر
وضعیت فهرست نویسی	: فیپا
موضوع	: کسب و کار - جنبه های مذهبی -- اسلام
رده بندی کنگره	: ۱۳۹۰ ۵ ک ۶۵ / ۶۵ / ۲۵۴ BP
رده بندی دیویی	: ۲۹۷ / ۶۵۵
شماره کتابشناسی ملی	: ۲۶۰۹۸۸۶

کسب و کار در نظام اقتصاد اسلامی

تألیف	: مجید نظری
طرح	: سعید یآوری
نشر	: مؤلف
چاپ	: صنایع چاپ و بسته بندی پدیده زیبای شرق
نوبت چاپ	: اول
شمارگان	: ۱۰۰۰ جلد
قیمت	: ۵۰۰۰۰ ریال
شابک	: ۹۷۸-۹۶۴-۰۴-۷۹۳۷-۷

تلفن پخش : ۰۹۱۵۵۰۸۰۵۳۳ - nazarimj@yahoo.com

این به عهده علمای اسلام و محققین و کارشناسان اسلامی است که
برای جایگزین کردن سیستم ناصحیح اقتصاد حاکم بر جهان اسلام
طرح‌ها و برنامه‌های سازنده و دربرگیرنده منافع محرومین
و پابرنه‌ها را ارائه دهند و جهان مستضعفین و مسلمین
را از تنگنا و فقر معیشت به در آورند.

امام خمینی (ره) / صحیفه نور ج ۲۰

فهرست مطالب

مقدمه	۱۰
فصل اول : مبانی و مفاهیم	
الف- ماهیت کار و تلاش	۱۹
ب - اهمیت کسب و کار	۲۳
ج - ملاک های برتری	۳۰
د- شرایط کسب و کار	۳۴
ه- آداب کسب و کار	۳۹
و - اخلاق حرفه ای	۵۶
ز- مشتری مداری	۶۷
ح- ویژگی های شاغل	۷۰
ط- سبک های شغلی	۷۲
ی- انتخاب و تنوع در کار	۷۴

فصل دوم : آیین تجارت و معاملات

الف- مفهوم تجارت ۷۷

ب - آیین تجارت ۷۹

ج - اقسام تجارت ۸۲

د - شرایط فروشنده و خریدار ۸۵

ه - شرایط کالا و عوض آن ۸۶

و- انواع خرید و فروش ۸۹

ز- شرایط فسخ معامله ۹۱

ح - معاملات حرام ۹۴

ط - محرّمات در معاملات ۱۰۸

فصل سوم : نظام اقتصاد اسلامی

الف- اهمیت عرصه اقتصاد ۱۲۴

ب - مفهوم علم اقتصاد ۱۲۸

- ج - پیوند اخلاق با اقتصاد..... ۱۳۷
- د - نظام اقتصاد اسلامی..... ۱۳۹
- ه - نهادهای اقتصادی..... ۱۴۹
- و- عناصر تولید و خدمات ۱۶۵
- ز- توانمندی نیروی انسانی ۱۷۲
- ح - نظام بانکداری اسلامی ۱۷۴
- ط- عقود اسلامی..... ۱۸۰
- ی- شرکت های اقتصادی..... ۲۰۸
- ک- تأمین نیازهای عمومی..... ۲۱۲
- ل- اصلاح الگوی مصرف..... ۲۲۱
- م- چشم انداز اقتصادی ۲۳۱
- ن - آسیب شناسی اقتصادی ۲۳۹
- منابع و مآخذ ۲۵۸

حضرت رسول اعظم (ص)

برترین عبادت

کسب مال حلال است

بحار الانوار / ج ۱۰۳ ص ۷

یکی از موضوعات مهمی که در سال های اخیر ، توجه اندیشمندان اسلامی را در کشورهای در حال توسعه به خود جلب کرده است ارائه یک نظام اقتصادی جایگزین به جای سیستم سرمایه داری غربی می باشد چرا که معتقدند اقتصاد سرمایه داری عرب در حل بحران های اقتصادی واجتماعی مانند موج فزاینده تورم و رکود، بدهی های کلان رواج بی عدالتی های اقتصادی و مشکل فقر حاصل از نظام طبقاتی، شکست خورده است و به دنبال مدلی می گردد که مبتنی بر فرصت های برابر و رفع تبعیض و بی عدالتی و افزایش روح تعاون و مشارکت، شکل گرفته باشد و رشد اقتصادی همراه با امنیت و رفاه عمومی، استقلال و استغناء را در برداشته باشد.

بهترین شاهد این مدعا، اجرای سیاست ریاضت اقتصادی در کشورهای اروپایی و جنبش اعتراضی ۹۹ درصدی مردمی وال استریٹ آمریکا ضد نظام سرمایه داری است.

در این شرایط، جایگزینی نظام اقتصاد اسلامی^۱ که در بردارنده مجموعه قوانینی بر اساس جهان بینی الهی و رسالت نبوی است مطرح می گردد. چرا که عمل به این دستورات در امور اقتصادی و اجتماعی، موجب افزایش در تولید و سرمایه ، اعتدال در توزیع و مصرف، سلامت در کسب و کار، توسعه در رفاه اجتماعی، آزادی نسبی در مالکیت و تجارت می گردد که خود مقدمه ای برای تشکیل مدینه فاضله خواهد بود.

ویژگی نظام اقتصاد اسلامی این است که این نظام تلاش می کند راه هایی را که منجر به تراکم ثروت و سرمایه اندوزی بدون کار یا از طریق غیر مشروع می گردد مسدود نماید تا فاصله طبقاتی به حداقل برسد و از طرفی مانع رواج هرگونه استعمار استثمار، استبداد و استضعاف بشود تا جامعه اسلامی و مردم مسلمان به اوج عزت استقلال، شکوفایی و بهره وری سالم دست یابند.

بر اساس قاعده نفی سبیل، اسلام به هیچ وجه اجازه نمی دهد بیگانگان بر علیه مسلمانان تسلطی داشته باشند. وَلَنْ يَجْعَلَ اللَّهُ لِلْكَافِرِينَ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ سَبِيلًا ۱

البته منظور این نیست که جامعه اسلامی نباید با کشورهای بیگانه ارتباط داشته باشد، بلکه هدف این است که آن ها ارباب ما و ما رعیت آنان نباشیم که موظف به اجرای سیاست های مستبدانه و ظالمانه آن ها شده و از خود استقلال نداشته باشیم.

ضمن اینکه اتفاقاً باید روابط فیما بین را تقویت کرد و توسعه داد چرا که وجود ارتباطات دوستانه در قالب قراردادهای اقتصادی- تجاری، نظامی- امنیتی علمی- فرهنگی و عمرانی، عامل مهمی برای تقویت دوستی و صلح بین ملت ها و دولت ها و رفع فتنه ها و کینه های دیرینه و در نتیجه تقویت ثبات و امنیت منطقه خواهد بود.

مارسل بوازار در کتاب اسلام در جهان امروز می نویسد:

در جامعه اسلامی هرگز ثروت به آن اندازه متراکم نمی شود که بین توانگران و بینوایان شعله دشمنی برافروخته شود و نظیر کشورهای غربی، فردگرایان (دموکرات ها) با گروه گرایان (جمهوری خواه ها) به جان یکدیگر افتند. در حکومت اسلامی که حکومت مردم و قانون است، ثروت و قدرت و مدیریت، همه در دست مردم است، برخلاف نظام سوسیالیستی^۲ که ثروت و قدرت انحصاراً در دست عده ای به نام دولت است. چرا که وقتی ثروت و قدرت، در دست عده ای خاص باشد، نتیجه آن چیزی جز دیکتاتوری مطلق و اعمال هرگونه ظلم و استثمار نسبت به مردم نخواهد بود.

همچنین برخلاف نظام سرمایه داری غربی است که ثروت در دست عده ای سرمایه دار دور می زند و با نفوذ مالی، مراکز قدرت را به نفع خود جلب می نمایند.

اندیشه جدایی دین و دنیا (سکولاریسم^۲) که دنیای غرب بر اساس رویکردی انحرافی به آن راضی شد و هویت حقیقی انسان را که عبارت بود از "روح معنویت در کالبد بشری" از او جدا ساخت و تمام گزاره های اجتماعی، فرهنگی، سیاسی و اقتصادی را از دین تهی ساخت، موجب شد که به انسان، فارغ از ارزش های متعالی وجودیش، صرفاً نگاه مادی و ابزاری بشود و زندگی انسان را محدود به ارضای نیازهای ابتدایی مادی نماید و در نهایت، با شعار فریبنده انسان محوری (اومانیسم^۳) و آزادی فردی (لیبرالیسم^۴) زمینه سقوط کامل انسان در چاه بندگی نفس و منفعت طلبی فراهم گردد.

بر این اساس بود که نگرش دنیای غرب حتی در باره شاکله نهاد ارزشمند خانواده و ارضای غرایز طبیعی نیز تغییر کرد و به شکل های نامعقولی از جمله همجنس گرایی و ورود حیوان به زندگی شخصی به عنوان عضوی از خانواده، توسعه یافت. آیا ماهیت این زندگی چیزی جز افسار گسیختگی و بردگی نفس می باشد که سقوط به مرتبه حقیض ذلت به جای اوج عزت است؟! آن گونه که حضرت علی (ع) می فرماید:

عَبْدُ الشَّهْوَةِ أَدْلُ مِنْ عَبْدِ الرَّقِّ ۵ بندگی شهوت از بندگی ارباب ذلت بارتر است.

۱-Investment System

۲-Secularism

۳-Humanism

۴-Liberalism

لذا یکی از رسالت های مهم جامعه پویا و نواندیش اسلامی این است که سرای معیشت دنیا را با چراغ فروزان معارف حیات بخش دین الهی، نورانی و مزین نماید و ثابت کند که اقتصاد دنیوی با زیربنای دینی، جانی تازه می گیرد و به بالندگی و رشد علمی، عدالت و امنیت اجتماعی، سلامت و سعادت دنیوی و آخروی منجر می گردد.

لخ والنسا رهبر روسیالیست لهستان در رابطه با ویژگی انقلاب ایران گفته بود:

شما با انقلابتان دین را زنده کردید و دین را به سیاست اضافه نمودید. انقلاب فرانسه و روسیه اگر چه بزرگ بود، اما غیر دینی بود.

امام خمینی (ره) بنیان گذار انقلاب اسلامی، دین را به مردم سالاری اضافه کرد و با تشکیل حکومت جمهوری اسلامی، مردم سالاری دینی را تحقق بخشید. حکومتی که هم مقبولیت بین المللی دارد چون جمهوری است و تمام ارکان آن با آراء آزاد مردم انتخاب می شود و هم مشروعیت دینی دارد چون اسلامی است.

اضافه بر این باید توجه داشت که ویژگی ممتاز نظام اقتصاد اسلامی برخوردار از مرجعیت ولایی و اجتهاد فقهاتی است. استخراج و استنباط دستور العمل های مکتب اقتصادی اسلام در حوزه باید ها و نبایدهای اقتصادی بر اساس روش اجتهادی و استفاده از منابع ارزشمند قرآن و روایات میسر است و نظام ولایی در کنار تمام اسناد فرادستی ملی، اندیشه ای بیدار با قدرتی نافذ و الهام گرفته از معارف جهان غیب است که در سایه اجتهاد فقه اسلامی و در نظر گرفتن شرایط زمان و مکان با درایت و بصیرت ژرف به رهبری امور حکومتی و اجتماعی جامعه می پردازد. آن گونه که امام حسین (ع) می فرماید **مَجَارِي الْأُمُورِ وَالْأَحْكَامِ عَلَى أَيْدِي الْعُلَمَاءِ بِاللَّهِ الْأَمْنَاءِ عَلَى حَلَالِهِ وَ حَرَامِهِ** جریان امور و احکام الهی به دست علمای دین است که امانت دار حلال و حرام خداوند می باشند.

ملت مسلمان ایران که مادی ایده های اسلام اصیل بر اساس فقه جعفری است علی رغم سنگ اندازی های زیاد، در طول دوره انقلاب اسلامی و جنگ تحمیلی که بیش از ۳۰ کشور بر علیه آن اجماع نمودند، با تمام وجود، پشتیبانی و حمایت الهی را تجربه کرد و مشاهده نمود که هم انقلاب پیروز شد و هم متجاوز مغلوب گردید. حقیقتی که اعجاب همگان را برانگیخت و زبان به اعتراف گشودند.

هنری کسینجر مشاور ارشد امنیت ملی رئیس جمهور آمریکا گفت: آیت الله خمینی غرب را با بحران جدی برنامه ریزی مواجه کرد. تصمیمات او چنان رعد آسا بود که مجال تفکر و برنامه ریزی را از سیاستمداران و نظریه پردازان سیاسی می گرفت. هیچ کس نمی توانست تصمیمات او را حدس بزند. او با معیار دیگری غیر از معیارهای شناخته شده در دنیا سخن می گفت و عمل می کرد.

مایکل براون معاون سیاسی سازمان سیا می گفت: آنچه که ما با آن در نهضت ایران مواجهیم، اسلامی بودن، شیعه بودن و عاشورایی بودن آن است که کمر ما را شکسته و در حال توسعه است.

صدام حسین نیز در آخرین نامه اش در پایان جنگ به رئیس جمهور ایران چنین نوشت: همه آنچه را که شما می خواستید و بر آن تکیه می کردید تحقق می یابد.

اما در جوامع دیگر چنین نیست و مدیریت سیاسی اقتصادی جامعه امری صرفاً مادی و بر اساس یافته های علوم تجربی است.

تدابیر داهیانیه مقام معظم رهبری حضرت آیت الله خامنه ای نیز نقش به سزایی در اقتصاد داخلی و خارجی جامعه معاصر ما ایفاء می نماید. این نفس زکّیه و قلب نورانی که نهایت تلاش خود را در اقتباس از مشکات الهی برای رفع مشکلات اجتماعی و هدایت امت اسلامی بدون هیچگونه انحرافی انجام می دهد با طرح جهاد اقتصادی به عنوان محوری ترین استراتژی نظام اسلامی در طلیعه دهه ۹۰

و ابلاغ سیاست های کلی اشتغال، اصول اساسی برنامه اقتصادی کشور را در مقابل توطئه های گسترده و حساب شده دشمنان از جمله آمریکا که هر سال میلیون ها دلار برای مقابله با نظام ایران، رسماً هزینه می کنند، در دستور کار قرار دادند.

از طرفی با توجه به تأکید حضرت علی (ع) بر آشنایی مردم مسلمان با احکام فقه اسلامی *أَلْبِقَهُ ثُمَّ الْمَتَجَرَا وَمَنْ اتَّجَرَ بِغَيْرِ فِقْهِ فَقَدْ ارْتَطَمَ فِي الرَّبَا* آگاهی بخشی به عناصر فعال در عرصه اقتصاد، تجارت، معاملات و کسب و کار، در خصوص اصول و راهکارهای اجرایی اقتصادی مکتب اسلام نیز ضرورتی غیر قابل انکار است، چرا که از سخوی کلام آن حضرت (ع) چنین استنباط می شود که ؛ در مسیر فراهم آوردن معیشت نباید مرتکب معصیت شد.

در حال حاضر جمهوری اسلامی ایران به عنوان الگوی زنده جهان اسلام و امید مستضعفان در جایگاهی قرار دارد که پس از محو استبداد داخلی نظام طاغوتی و دفع استعمار خارجی نظام سلطه و با توجه به ناکارآمدی الگوهای سرمایه داری و سوسیالیستی در رفع مشکلات اقتصادی جوامع اسلامی و عدم استقرار رفاه عمومی همراه با عدالت اجتماعی ضرورتاً می بایست در صدد تثبیت و توسعه عدالت اقتصادی در سایه دینت الهی باشد و این امر میسر نمی شود مگر با تعریف علمی نظریات اسلامی و ارائه مدل های کاربردی اقتصادی مطابق با شرایط روز اقتصاد جهان از جمله نظام بانکداری بدون ربا ، تشویق قرض الحسنه رواج مشارکت اقتصادی به شکل عقود اسلامی و رفع ناهماهنگی های طبقاتی با نفقات و صدقات، توسط افراد با بضاعت به اشخاص بی بضاعت و اصلاح الگوی مصرف.

البته از نظر میدانی و اجرایی، جمهوری اسلامی ایران با کسب توفیقات چشمگیر در حوزه های مختلف علمی و فن آوری، اجتماعی و اقتصادی، سیاسی، نظامی ، فرهنگی

و استراتژی در عرصه بین الملل ثابت کرده است که حکومت دینی می تواند رفاه اجتماعی همراه با عدالت اقتصادی و امنیت سیاسی و بالندگی علمی در فضایی آزاد را برای مردم، به ارمغان آورد و خط بطلانی بر اندیشه الحادی مارکسیسم که می گفت دین آفیون ملت‌هاست بکشد. همان اندیشه سوسیالیستی که اگرچه شعار عدالت و حمایت از حقوق کارگر را سر می داد اما در عمل موفق نبود و با فروپاشی آن هیچ کس در غم از دست دادن سوسیالیسم، افسوس نخورد و ماتم نگرفت.

علاوه بر این، خردگرای اسکای نیوز چندی پیش اعلام کرد ؛ چهار دوره تحریم علیه نظام جمهوری اسلامی، نه تنها موجب رکود اقتصادی در ایران نشده است بلکه در ابتدای دور پنجم تحریم، شاهد رکورد شکنی بورس تهران در سطح دوّمین کشور با بالاترین رشد در جهان هستیم. ایران با توجه به دستیابی به دانش سلول های بنیادی، دانش هسته ای، هوا فضا، نانو تکنولوژی و... به مرحله ۱/۱۸ درصد تولید علم در جهان دست یافته است در حالی که ۱۵ سال پیش سهم ایران ۱۵ هزارم درصد بوده است.

بر اساس گزارش مجمع جهانی اقتصاد ۱ در تاریخ ۹۰/۱/۲۰۰۰ موقعیت اقتصادی ایران در بین ۱۴۲ کشور جهان، از نظر حجم تولید ناخالص داخلی (GDP) در رتبه ۲۹ می باشد که رتبه قابل توجهی است.

در واقع این جهش، که درسایه آمیختگی علم و ایمان به همراه خودباوری و تلاش متعهدانه به وجود آمده است، سرآغازی برای تحولاتی است که حضرت رسول (ص) چهارده قرن پیش وعده تحقق آن را داده است. آن جا که فرمود :

لَوْ كَانَ الْعِلْمُ بِالْثَّرِيَا لَتَنَاولَهُ رِجَالٌ مِّنْ قَارِسٍ ۱ اگر دانش در ستاره ثریا هم باشد بی گمان مردانی از پارسیان به آن دست خواهند یافت.

البته باید توجه داشت که ما در مسیر رشد اقتصادی با چالش های زیادی علاوه بر تحریم ها مواجه هستیم. علت آن هم این است که ما هم باید ارزش های اخلاقی و اسلامی را در روابط اقتصادی رعایت کنیم و استقلال ملی و استغناء فکری و علمی خود را حفظ کنیم و هم این که با تکنولوژی مدرنی که دنیای غرب، طی ۳۰۰ سال تحول، به آن دست یافته و یا با کشورهایی که در حال حاضر از بیشترین رشد اقتصادی برخوردارند مانند چین و ژاپن، در تعامل و رقابت باشیم.

در مجموع با توجه به ضرورت اسلامی شدن علوم انسانی با نگاه علمی و ارائه الگوی اقتصادی اسلامی - ایرانی، این مجموعه به عنوان نمادی از منشور اقتصاد اسلامی و ره توشه ای علمی و دینی در رابطه با کسب و کار که از مسائل مهم اقتصادی و اجتماعی می باشد تدوین شده و در اختیار عموم فعالان اقتصادی، دانشجویان محققان و مبلغان قرار می گیرد.

امید است، با عمل به دستورات حیات بخش مکتب اسلام و پیروی از سیره نبوی و اقتدا به ولایت علوی، شاهد رشد و شکوفایی اقتصاد اسلامی، استمرار عدالت اجتماعی توسعه رفاه عمومی، رونق اشتغال و کسب و کار حلال در جامعه اسلامی باشیم.

وَلَا تَهِنُوا وَلَا تَحْزَنُوا وَأَنْتُمْ الْأَعْلَوْنَ إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ

در مقابل تهدیدها و تحریم ها سست نشوید و اندوهگین مگردید که شما برترید اگر به وعده های الهی ایمان دارید.

۱- ری شهری، میزان الحکمه، ۴۹۷۹/۴۴۳.

۲- آل عمران/۱۳۴